

VÝSTAVBA ŠKOLNÍCH BUDOV V ČSSR

Stručné zhodnocení dosavadní výstavby škol

Dr. K. J. LABOUTKA

Výzkumný ústav pedagogický, Praha

I. Ú v o d

V roce 40. výročí založení Komunistické strany Československa přistupujeme k hromadné výstavbě budov všeobecně vzdělávacích škol. Zahájili jsme třetí pětiletý plán, který zajišťuje výstavbu 17 500 učeben, zhruba 1500 nových školních budov nákladem přes 4 miliardy Kčs. Poprvé v dějinách naší republiky dochází k takovéto monumentální výstavbě budov základních škol. Celkem 707 000 žáků dostane nová žakovská místa v moderních budovách; je to 2,75násobné zvýšení ve výstavbě žakovských míst proti druhému pětiletému plánu, na Slovensku dokonce 3,4násobné zvýšení (ve druhém 5LP byl úkol postavit 250 000 žakovských míst). Tato obrovská výstavba umožní nejen vyřadit zcela zastaralé budovy z provozu, ale i snížit střídavé vyučování do konce třetího pětiletého plánu na 5,1 procenta ze 16,4 procenta ve školním roce 1959/1960. Na konci třetího pětiletého plánu v roce 1965 bude docházet do nových školních budov téměř každé druhé dítě (máme u nás 2 150 000 dětí ve všeobecně vzdělávacích školách), na Slovensku se bude učit v nových budovách dvě třetiny veškerého žactva. Tento velkolepý úspěch v péči o dítě je výsledkem rozumné a prozíravé politiky strany a vlády, která od počátku našeho národního osvobození usiluje o komplexní budování socialistické společnosti na území našeho státu. Současně s výstavbou materiálně technické základny v klíčových odvětvích našeho národního hospodářství vytvářejí se předpoklady pro zvyšování životní úrovně ve všech složkách našeho stavby. Péče o člověka, o jeho všestranný rozvoj duševní i fyzický, je jednou ze základních devis strany i pro příští pětileté plány.

Od r. 1945 jsme u nás postavili asi 900 budov všeobecně vzdělávacích škol, kromě toho asi 180 školních pavilónů (školiček). Výstavba všeobecně vzdělávacích škol zaznamenala za tu dobu zajímavý vývoj, jehož hlavní etapy se stručným hodnocením uvádíme v této práci.

II. Stručné zhodnocení dosavadní výstavby škol

Ve výstavbě školních budov v ČSSR rozlišujeme od r. 1945 několik typických období.

1. Období atypické výstavby od r. 1945 do r. 1947 (tzv. dvouletkové školní budovy,

2. období od r. 1948 do r. 1952 (přechod od atypické výstavby — první období typizace),

3. období od r. 1953 do r. 1959 (druhé období typizace),

4. období od r. 1960 (třetí období typizace — změna systému výstavby).

1. Období atypické výstavby

V prvních letech po revoluci byla výstavba škol ovlivněna pedagogikou z předmnichovské republiky, zvláště pedagogickými názory, uplatňovanými v reformních a pokusných školách. Metoda samoučení, uznávaná za hlavní prin-

cíp školní práce a podcenění hromadného vyučování vedlo k tomu, že místo kmenových učeben byly zaváděny speciální pracovny pro jednotlivé předměty s pomocnými pracovny pro skupinové vyučování. Pomocné pracovny byly zřizovány buď v prostoru učebny (česká varianta) nebo v rozšířené chodbě (moravská varianta) a s pomocnými pracovny na pomůcky byly tak vytvářeny soubory prostorů pro jednotlivé vyučovací obory, jako pro biologii, fyziku, chemii, pro matematiku, jazykové vyučování, zeměpis, dějepis, kreslení a rýsování, ale i pro správu školského kolektivu, pro výcvik dívek v šití, vaření a vedení domácnosti. Školní budovy z tohoto období obsahují i shromažďovací síň se scénou, čítárnu, klubovny, dílny, laboratoř, oddělení pro dívčí ruční práce s odbornou pracovnou, cvičnou kuchyní a jídelnou, dále místnost pro kola nebo lyže, hovorňu, loži školníka, byty pro ředitele, školníka a u některých škol i bytové jednotky pro učitele a hudební síň. U všech škol jsou vybudovány tělocvična s příslušenstvím a kuchyně s jídelnou pro stravování žactva.

Obsah vyučování a způsoby práce převzaté z reformní činné školy měly vliv na tvar, seskupování a zařízení učeben. Nebyly v nich vytvářeny podmínky pro kolektivní výchovu žáků ve třídě; protože v reformní škole bylo samoučení téměř jedinou učební metodou, byly i školní prostory budovány převážně jen z hlediska pracovního místa žáka. V české variantě učebny byla její plocha rozdělena skládací prosklenou stěnou na dva prostory v poměru 1:2. Menší prostor byl vyhrazen práci skupin, příruční žákovské knihovně, instalování výstavek knih, časopisů, obrazů a pomůcek. V moravské variantě byla k učebně přičleněna rozšířená chodba, v níž byla zřízena pomocná pracovna a kabinet. Tato dispozice učebny měla četné provozní a hygienické nedostatky. Učitel nemohl z hlavní učebny kontrolovat žáky v pomocné pracovně, oddělené pevnou stěnou. Přecházení žáků z jiných tříd přes pomocnou pracovnu, která byla současně komunikací, narušovalo práci učících se žáků. Skupinová izolace, její hygienické důsledky a diferenciací režimu dne žáků různých věkových skupin, které jsou základními provozními zásadami nové školy, nemohou být v takto organizovaném půdorysu školní budovy uplatněny. Z ekonomického hlediska byla moravská varianta učebny s rozšířeným chodbovým traktem dražší než česká, která vyžadovala jen náklad na skládací stěnu.

Školní budovy z období dvouletky (r. 1948—1949) v Čechách sice uplatňují i mnohé dnešní pedagogické a hygienické požadavky, ale pro dobu, v níž se stavěly, byly svým rozsahem a značnými náklady neúnosné. Cena žakovského místa v nich značně stoupla zařízením, které již tehdy vytvářelo podmínky,

Základní ekonomičtí ukazatelé dvou atypických školních budov stavěných ve druhém 5LP

Druh školy	Stavba z roku	Celkový obestavěný prostor v m ³	Kubatura na žáka v m ³	Celkový náklad v Kčs	Náklad na žáka v Kčs
Jedenáctiletá střed. škola ve Vizovicích	1947—1950	34780,—	41,4	9,600 000*)	11 480,—
Osmiletá střední škola v Sepekově	1947—1951	16 920,—	47,0	4,500 000	12 500,—

*) V celkových nákladech není zahrnuta svépomoc při výstavbě a zařizování školy a peněžité dary; to vše se odhaduje na 1—1,5 mil. Kčs.

aby se škola stala kulturním střediskem obce (shromažďovací sítí s jevištěm a příslušenstvím). Na Moravě sklouzla dvouletková výstavba škol na chybnou kolej tím, že na velké školy byla aplikována dispozice málotřídní školy. Systém pomocných pracoven v rozšířených chodbách byl pro velké školy nevhodný. Vysoká kubatura na žáka a s ní spojené vysoké náklady na žákovské místo vedly nakonec k odmítnutí tohoto systému školních staveb.

Vyšší kubatura a náklady jsou způsobeny hlavně velikou aulou s bohatým příslušenstvím.

Využití ekonomických poznatků v praxi vedlo k zhospodárnění výstavby školních budov vytvářením hospodářských kritérií pro jejich stavbu a vybavení, konstrukci, materiály, technologii, optimální poměr mezi náklady investičními a provozními. Studijní a typizační ústav provedl první průzkum ekonomie školní budovy a stanovil základní ekonomické a urbanistické ukazatele. Tak byly u nás vytvořeny podmínky pro typovou výstavbu školních budov.

2. První období typizace škol

Typová výstavba škol prováděná u nás od r. 1950, má přes velké unifikační a normalizační klady znaky vulgárního ekonomismu, který se nepříznivě projevuje především v nedostatečných dimenzích učeben, kabinetů a jiných pomocných místností, v nedostatečném počtu učeben, dílen a odborných učeben. Nedostatečná kooperace mezi pedagogy, hygieniky a architekty je zjevná z nedomyšlené dispozice jednotlivých místností i celých podlaží, z provozní nejednoty, z povrchního přístupu k řešení základních požadavků vyplývajících z věkových odlišností žáků i z prostorových podmínek ve výchovně vzdělávací práci v jednotlivých ročnících a v učebních předmětech všeobecně vzdělávacích škol. V dispozičním systému budovy a v zařízení jednotlivých místností bylo málo dbáno vztahů a závislostí, které se mezi výchovným působením učitele a činností žáků při vyučování vytvářejí.

Novým školským zákonem z r. 1948 byly vytvořeny podmínky pro uplatnění zásad socialistické pedagogiky, mezi nimiž je i požadavek, aby ve výchovně vzdělávacím procesu měl vedoucí úlohu učitel. Přežitky pedagogického reformismu ve školní praxi, jako samoučení žáků, volný rozvrh učebních hodin, vytváření pracovních skupin podle výkonů žáků, testování a ostatní prostředky tzv. »činné školky«, které vedly k odtržení výchovy od vyučování a způsobily, že vzdělání žáků bylo ovlivněno praktikismem, byly z nové školy odstraněny. Protože v období od r. 1945 do r. 1947 se pod jejich vlivem vytvářel i půdorys školní budovy, bylo třeba je změnit.

Vyhláška bývalého ministerstva techniky č. 614 z 14. 5. 1949 usměrnila stavby školních budov tak, že v soulase se zásadami socialistické pedagogiky nově vymezila stavební programy všeobecně vzdělávací školy. Byl opuštěn systém speciálních pracoven pro všechny učební předměty a byly opět zavedeny kmenové učebny. Odborné učebny se speciálním zařízením byly ponechány jen pro vyučování těm předmětům, jejichž povaha to zvlášť vyžaduje, např. ve fyzice, chemii a biologii. Tato vyhláška postihuje sice jen přechodné období výstavby našich škol, ale je od r. 1888 první směrnicí, která stanoví základní požadavky pro školní stavby.

Na podkladě této směrnice vypracoval v r. 1950 Studijní a typizační ústav první typové podklady, a to národní školy šestitřídní pro 240 žáků a střední školy čtyřtřídní pro 160 žáků a v r. 1951 podklady devatenáctitřídní devítileté školy. Hlavním rysem těchto typů je členění školy do tří stavebních a

provozních celků: učebnového se správou školy, tělovýchovného a pro stravování a mimoškolní práci a péči. Podle dané situace bylo možno různě kombinovat seskupování všech tří objektů v architektonické soubory.

Zásadními nedostatky tohoto typu jsou malé a nízké učebny v rozměrech 8,50 m×6,30 m, nedostatečný počet odborných učeben a dílen, malé kabiny i jídelna a provozně nedořešená tělocvična.

Základní ekonomičtí ukazatelé pro výstavbu škol podle typizace z r. 1950 a 1951

Druh školy	Typizace z roku	Celkový obestavěný prostor v m ³	Kubatura na žáka v m ³	Celkový náklad v Kčs	Náklad na žáka v Kčs
Šestitřídní národní škola	1951	7 988,—	49,92	1,405 888	8787,—
Čtyřtřídní střední škola	1951	11 800,21	49,17	1,827 394	7616,—
Devatenáctitřídní devítiletá škola .	1952	19 216,30	26,70	3,970087	5520,—

Typizací z r. 1950 a 1951 byl sice stavební program z dvouletkové výstavby škol podstatně zredukován, ale přesto se školní budovy z tohoto období vyznačují vysokou kubaturou. Omezením stavebního programu, sevrěnou dispozicí a zmenšením plochy některých místností, zvláště učeben, bylo sice dosaženo úspor v nákladech, ale zároveň vznikly vážné nedostatky, jako příliš malé učebny nevyhovující počtu žáků ve třídě, stanovenému u nás na 40.

3. Druhé období typizace

Zákon č. 31/1953 o školské soustavě a vzdělání učitelů zavedl organizaci středních osmiletých a jedenáctiletých škol s perspektivou všeobecného polytechnického středoškolského vzdělání pro všechny žáky. Změna v programové náplni školy vedla ke změně typových projektů. Nové typy škol, navazující celkovým členěním na typy z r. 1951, byly vypracovány v r. 1956 a vyhlášeny v r. 1957. Vyznačují se novým řešením respirií v rozšířené chodbě, rozdělené včleněným příslušenstvím. Proti typu z r. 1951 jsou zvětšeny plochy učeben (8,80 m×6,60 m). Tím se získává i příznivější podlahová plocha na žáka; zatímco v typech z r. 1951 je plocha na žáka v učebně 1,37 m², v typech z r. 1957 1,45 m². Velikost pracovního místa žáka je u nás stále ústředním problémem výstavby škol. Podle usnesení I. mezinárodního semináře o výstavbě škol v Praze v r. 1959 má být postupně zvětšována až na 2 m² podlahové plochy.

V dispozici budovy jsou četné prostorové závady. Zatímco respiria, o jejichž významu jsou pochybnosti, mají značné rozměry, jsou kabiny i jiné prostory poddimenzovány.

Jedním z hlavních cílů typizace je snižovat investiční náklady na pořízení místa pro žáka ve školní budově. Třebaže bylo od r. 1951 dosaženo vlivem typizace značného zhospodárnění ve výstavbě, a to i za cenu omezení stavebních programů, zmenšením prostorů, zhoršením kvality vybavení apod., přece jen nebyly výsledky úměrné stále se zvětšující nálehavé potřebě stavět nové školní budovy. Proto bylo nutné vyvinout úsilí za další zúspornění výstavby škol.

V roce 1958 vypracoval Studijní a typizační ústav typový podklad osmileté dvanáctitřídní školy konstrukčním systémem trojtraktovým. Tento typ zlepšuje prostorové podmínky na žáka v učebně; učebna o rozměrech 9 m x 6,60 m poskytuje téměř 1,5 m² podlahové plochy na žáka, což je v celkovém vývoji typizace zatím nejlepší ukazatel. Dobře jsou vyřešeny administrativní místnosti, odborné učebny a na tehdejší dobu i dílny (2). Obecně známé nedostatky trojtraktového systému řešení školní budovy s úzkou (3,5 m), nedostatečně osvětlenou a větranou chodbou vytvářejí stísněné, neradostné školní prostředí a značně snižují přednosti tohoto typu (ekonomické).

Podstatného snížení ceny žakovského místa dosáhl Státní projektový ústav pro výstavbu měst a vesnic v Gottwaldově typovými podklady z r. 1958. Tyto typy se vyznačují soustředěnou dispozicí v dvoutraktových, dvou- až třípodlažních budovách. V přízemí, event. ve 2. patře pavilónů jsou přestávková respiria. První patro je maximálně využito pro učebny. Šatny jsou navrženy jako oddělené, mechanicky větrané boxy v přízemí respiria. Tam je také umístěn přímý východ na částečně krytou plochu, využívanou k rekreaci žáků o přestávkách. Řešení šaten v přízemním respiriu umožňuje žákům rychle se o přestávkách přezout a být pak co nejdéle na čerstvém vzduchu.

Nedostatkem těchto typů jsou opět nedostatečně dimenzované učebny (54,5 m²—1,37 m² plochy učebny na žáka), stísněnost v prvním patře, kde jsou komunikační prostory velmi omezeny.

Příklady základních ekonomických ukazatelů pro výstavbu škol podle typizace z r. 1957 a 1958

Druh škol	Typizace z roku	Celkový obestavěný prostor v m ³	Kubatura na žáka v m ³	Celkový náklad v Kčs	Náklad na žáka v Kčs
Třidvacetitřídní jedenáctiletá střední škola . . .	1957	19 976,10	22,44	4,342 800	4880, --
Pětidvacetitřídní osmiletá střední škola	1957	21 411,60	22,30	4,817 630	5020, --
Dvanáctitřídní osmiletá střední škola	1958	10 491, --	22,80	2,438 800	5300, --
Sedmadvacetitřídní všeobecně vzdělávací škola	1958	16 863, --	16,22	3,269 000	3143, --

Z uvedených příkladů jsou zřejmé příznivé ekonomické ukazatele tzv. Gottwaldovského typu. Podle tohoto typu se realizují školní budovy i v současné době.

4. Třetí období typizace — změna systému výstavby

Ve směrnicích k třetímu 5LP je zahrnut také úkol zajistit v letech 1961—1965 výstavbu 707 000 žakovských míst ve všeobecně vzdělávacích školách. Pro splnění tohoto velikého úkolu je možno zahájit hromadnou výstavbu škol, v ději-

nách naší republiky dosud nevidanou, která se má uskutečnit za podstatně nižší investiční náklady.

Budovy našich všeobecně vzdělávacích škol, jejich uspořádání, zařízení a vybavení musí sloužit požadavkům nového obsahu metod a organizace výchovy a vzdělání mládeže. Školní prostředí vytváří podmínky pro veškerou práci školy, směřující k cíli vychovat ze všech žáků »lidi vysoce vzdělané, ovládající poznatky současné vědy a techniky, připravené ke kvalifikované produktivní práci, tělesně zdatné, kolektivní, nalézající radostné uspokojení v práci pro celek, prodchnuté ideami socialistického vlastenectví a internacionalismu, uvědomělé budovatele a obránce komunistické společnosti.«

a) Obsah výchovy a vyučování

Nové pojetí naší školy usiluje o zvýšení úrovně všeobecného vzdělání plným využitím aktivity, zájmu a práce schopnosti žáků. Zásada spojení školy se životem podstatně změní i vyučování všeobecně vzdělávacím předmětům. Lepší vybavení škol moderními pomůckami pomůže učitelům zkvalitnit vyučování, snížit únavnost žáků a zvýšit jejich zájem a pozornost. K uvědomělému osvojování poznatků přispějí žákům nové metody jejich vlastní práce, zejména práce laboratorní. Nový obsah a metody vyučování si vyžádají změny v dispozici učebny a zvláště v úpravě pracovního místa žáků.

Princip polytechnického vzdělání bude uplatňován ve všech předmětech, i když nejvíce příležitosti k němu poskytují přírodovědné předměty, pracovní vyučování v dílnách a na školním pozemku, práce v technických kroužcích a systém obecně prospěšné práce. Polytechnické vzdělání zabezpečuje žákům širokou všeobecně technickou přípravu k společensky významné práci a tím vytváří podmínky k svobodnému výběru povolání.

Pro všestranný rozvoj osobnosti žáků a jejich přípravu pro život a práci v socialistické a komunistické společnosti má velký význam pracovní výchova. Přispívá k tomu, aby žáci pochopili, že práce je hlavním zdrojem rozvoje společnosti a pěstuje jejich pracovní dovednosti a návyky. V učebních předmětech pracovní vyučování (1.—9. ročník) a základy výroby (10.—12. ročník) je soustavná pracovní výchova koncentrována. Ve školních dílnách a na školním pozemku se žáci učí zacházet s pracovními nástroji, s jednoduchými stroji, s materiálem a poznávají základní metody manuální práce. Všechny tyto činnosti mají polytechnický charakter a pro kvalifikovanou práci ve výrobě jsou důležitou přípravou. Proto je třeba, aby školní dílny byly dobře zařízení a aby v nich bylo dostatek pracovišť pro všechny žáky. Také školní pozemek, vyhrazený pro pěstitelské a chovatelské práce žáků 6.—9. ročníků, musí být dostatečně velký a správně rozčleněný tak, aby sloužil nejen pro vyučování, ale také zájmovým činnostem žáků. Nedostatečný prostor při práci znemožňuje učitelům dosáhnout výchovných záměrů a vede k formalismu odtrhujícímu školu od života.

Důležitými složkami socialistické výchovy jsou výchova mravní a estetická. Protože se uskutečňují v každodenním životě školy, jsou se školním prostředím úzce spjaty. Vkusné a účelné uspořádání školy napomáhá učitelům pěstovat u všech dětí schopnosti esteticky prožívat a hodnotit životní podněty. Podporuje také snahu krásné prostředí společně udržovat a aktivně je vytvářet. Přispívá k utužení kolektivního života žáků, k vytvoření socialistického vztahu ke společnému vlastnictví.

Estetických požadavků je dbáno již při plánování nových školních budov.

Harmonicky komponované jedno- a dvoupodlažní školní budovy se umísťují v zeleném pásu přírody, v zahradách s květinovými záhony a s ovocným sadem. Architekti promyšlejší vhodná schémata barev na fasádách škol a hledají nové cesty v použití materiálu a ve tvarech i pro řešení školních interiérů.

Škola, její zařízení a okolí silně působí nejen na citový, volní, rozumový a mravní rozvoj žáků, ale má i značný vliv na jejich zdraví. Tělesná výchova má v socialistické škole velký úkol přispívat k tomu, aby ze všech žáků vyrůstali fyzicky zdatní, zdraví a odolní lidé, vyspělí budovatelé vlasti a stateční její obránci. Proto se v nových typech škol všude počítá nejen s dobře zařízenými tělocvičnami a hřišti, ale i se všemi možnostmi, jak dětem zajistit co nejvíce pobytu na čerstvém vzduchu.

S péčí o zdraví dětí souvisí i zvýšená pozornost státu o školní stravu a ní. U nových škol jsou zřizovány dobře vybavené kuchyně a jídelny s příslušenstvím.

Podstatnou složkou přestavby naší školy je též zvýšená péče o děti a mládež v době p o v y u č o v á n í. Škola plánuje a koordinuje veškerou činnost dětí v čase, kdy jsou mimo rodinu. Pro tuto péči již nestačí 1—3 místnosti dosud vyhrazené pro život dětí ve školních družinách. Současně s novým řešením režimu školního dne je třeba vypracovat plány prostorového zajištění všech zájmových činností žáků i jejich přípravu na vyučování. O víceúčelovém využití školních místností, např. změna učebny v místnost pro odpočinek a kolektivní zábavu dětí, nebo využitím školní knihovny společně s čítárnou v mimovyučovací době, zařazení nepovinné tělovýchovy na školní hřiště a do tělocvičen, umístění technických kroužků ve školních dílnách, atd. musí dnes přemýšlet pedagogové i architekti. Otázka víceúčelového využití školních prostorů je složitější i tím, že škola se čím dál tím více stává kulturním střediskem obce a že na výchově a vzdělání mládeže se čím dál více bude podílet celá naše veřejnost.

b) Vliv nového obsahu výchovy a vzdělání mládeže na prostorové uspořádání nové školy

Usnesení ÚV KSČ z 22. a 23. dubna 1959 ukazuje cestu, jak lépe připravovat školní mládež pro dnešní život a pro její budoucí úkoly. Mládež, kterou vychováváme a vzděláváme v našich školách, bude budovat komunistickou společnost, bude v této společnosti žít a pracovat. Z těchto perspektiv, určujících směr dnešní naší školy, musí vycházet i nový pohled na funkci školního prostředí.

V dosavadní dispozici budovy a pozemku základní všeobecně vzdělávací školy je nutno provést značné změny. Nový stavební program, který vyhlásilo v dubnu 1959 ministerstvo školství a kultury v investičním úkolu typizačním pro školní výstavbu ve třetím 5LP je jen částečně přizpůsoben potřebám nové školy. Měl totiž svým rozsahem především umožnit, aby byl dodržen stanovený limit, tj. 5200 Kčs na žákovské místo. Uskutečnit v nepřekročitelném limitu projekt nové školy se všemi prostorovými náležitostmi nejen pro učebnovou část, ale i pro polytechnickou, tělovýchovnou a společenskou oblast, jichž se přestavba školy nejvíce dotýká, je velmi obtížné.

Z požadavku, že naše základní devítiletá škola musí mít výrazně všeobecně vzdělávací polytechnický a pracovní charakter a že pracovní výchova se na ní má stát neodlučnou složkou veškeré její výchovně vzdělávací činnosti, jedním z nejzákladnějších jejích rysů, vyplývá potřeba zřizovat dostatečně dimenzované dílny a odborné učebny. V dílnách se připravuje mládež k účasti na výrobní

práci, osvojuje si základní výrobní a technické vědomosti, dovednosti a návyky, získává orientaci k správné volbě povolání. Odborné učebny mají svým zařízením přispět ke zvýšení kvality výsledků vyučování tím, že v nich bude možno uplatňovat nové metody a formy práce podle povahy jednotlivých učebních předmětů a podle potřeby zaktivizovat k účasti na vyučování všechny žáky. Kabinety, které mají v nové škole sloužit i za přípravnu učitelů a pomocnou laboratoř, potřebují větší prostor. Jejich zařízení vyplývá z požadavku racionálně a ekonomicky v nich uspořádat i umístit všechny moderní učební pomůcky, kterými bude ministerstvo školství a kultury postupně vybavovat všechny školy a z požadavku umožnit v kabinetech plynulý provoz.

Má-li tělesná výchova přispět k všestrannému rozvoji žáků, účinně upevňovat jejich zdraví, zdatnost a ukázněnost, připravovat je k tělesné práci, k obraně vlasti a ke kulturnímu životu v socialistické a komunistické společnosti, pak nutně potřebuje tělocvičnu. Sedavý způsob zaměstnání ve většině učebních předmětů musí být vyvážen činnostmi, v nichž děti mohou uplatnit svou pohybovou aktivitu a získávat tělesnou obratnost, činnostmi, které podporují jejich tělesný vývoj, působí na výcvik jejich smyslů a otužují organismus. Bez tělocvičny nelze tyto činnosti úspěšně provádět. Školní tělocvična je často také jediným místem pro pěstování tělesné výchovy mládeže v době mimo vyučování a pro tělesnou výchovu dospělých celého okrsku.

Objekt pro stravování (kuchyně a jídelna s příslušenstvím) je dnes dimenzován pro stravování zhruba třetiny všech žáků školy ve třech směnách. S postupnou přeměnou škol na školy s celodenní péčí se počítá se stravováním všeho žactva. Podle dlouhodobého výhledu mají děti ve škole dostávat stravu zdarma. Z těchto perspektiv je třeba vycházet při plánování kuchyní a jídelen nových školních budov.

Mimoškolní výchovná práce pro přípravu mládeže na život v komunistické společnosti má mimořádný význam, protože umožňuje spojit školu s nejrůznějšími úseky společenského života. Školní družiny jsou zárodkem budoucí všestranné péče společnosti o výchovu dětí. Tvoří organickou součást školy. Pro činnost družin jsou vyhrazeny na školách, podle jejich velikosti, 1—3 místnosti, které však dnes již nestačí stále vzrůstajícímu počtu dětí v družinách a nevyhovují rozmanité náplni výchovného plánu péče školy o žáky v době mimo vyučování. Vzhledem k dlouhodobé perspektivě, k postupné přeměně dosavadních všeobecně vzdělávacích škol na školy s celodenní péčí, případně školy internátní, bude pro přechodnou dobu výhodnější nestavět pro družiny vlastní samostatné místnosti, jak se to dosud děje, ale využívat pro ně učeben, odborných učeben, dílen, tělocvičen a ostatních školních prostorů.

Vhodnou formou mimotřídní výchovné práce se žáky 6.—9. ročníků jsou školní a pionýrské kluby. Starší žáci se v nich připravují na vyučování, pěstují své zájmové činnosti, jako je četba knih, poslech rozhlasu a televize, rukodělná a technická práce i rozvíjení různé formy kolektivní zábavy. Tak jako školním družinám je nutno i klubům zajistit ve škole a na jejím pozemku vhodné umístění.

Uvážíme-li všechny nové požadavky na velikost a uspořádání prostorů základní devítileté školy a rozhodnutí ministerstva školství a kultury, že od roku 1961 se budou stavět školy komplexně, tj. všechny čtyři objekty najednou (objekt učebnový, mimoškolní péče, tělovýchovný, odborných učeben a dílen), dospějeme k závěru, že limit 5200 Kčs na žákovské místo nebyl správně stanoven. K tomuto limitu se došlo v roce 1957, kdy bylo třeba, vzhledem k velkému rozsahu školských stavebních úkolů, podstatně snížit náklady na školní budovy.

Tehdy ještě nebyly známy prostorové požadavky plynoucí ze zásadní přestavby naší všeobecně vzdělávací školy, která byla vyhlášena v usnesení XI. sjezdu KSČ v roce 1958 a podrobně formulována v usnesení ÚV KSČ v dubnu 1959. Dnes se již ve školní praxi projevují prostorové nedostatky jako brzda při realizaci velkých kvalitativních změn ve výchově a vzdělávání mládeže. Mnohým školám dnes chybějí například prostory k prodloužení výchovné péče o žáky v době po vyučování nebo ke spolupráci školy s rodiči, patronátními závody, občanskými výbory a celou širší veřejností, jež se čím dál více na výchově mládeže podílí.

Mladé pokolení budující komunismus bude k splnění svých velkých úkolů připravováno v zařízení značně odlišném od dosavadních klasických školních budov. Školy, které dnes stavíme, přechkají desetiletí mohutného rozvoje hospodářského, sociálního a kulturního, mocného rozvoje techniky a vědy. Jde o to, aby školní prostředí napomáhalo výchově, jež nejen citlivě obohatí velkolepé změny našeho života, ale která nastupující generaci vyzbrojí, aby je uskutečňovala.

Návrh programu Komunistické strany Sovětského svazu vytyčuje skvělé perspektivy pracujících ve všech oblastech života a představuje revoluční zvrat i ve výchově mládeže a pracujících. Koncepce nové školní budovy musí být již dnes tak formulována, aby umožňovala plnit zvýšené úkoly na poli výchovy a vzdělávání mládeže ve vyspělé komunistické společnosti. Vždyť životnost školních budov se odhaduje na 60—80 let, je tedy třeba při navrhování nových školních budov vycházet ze skvělé perspektivy vysoké životní úrovně lidstva. Práce pedagogů, hygieniků a architektů na přípravě komplexního školního prostředí musí být ovlivněna zdravou divinací, založenou na optimistickém pohledu na další rozvoj naší společnosti.

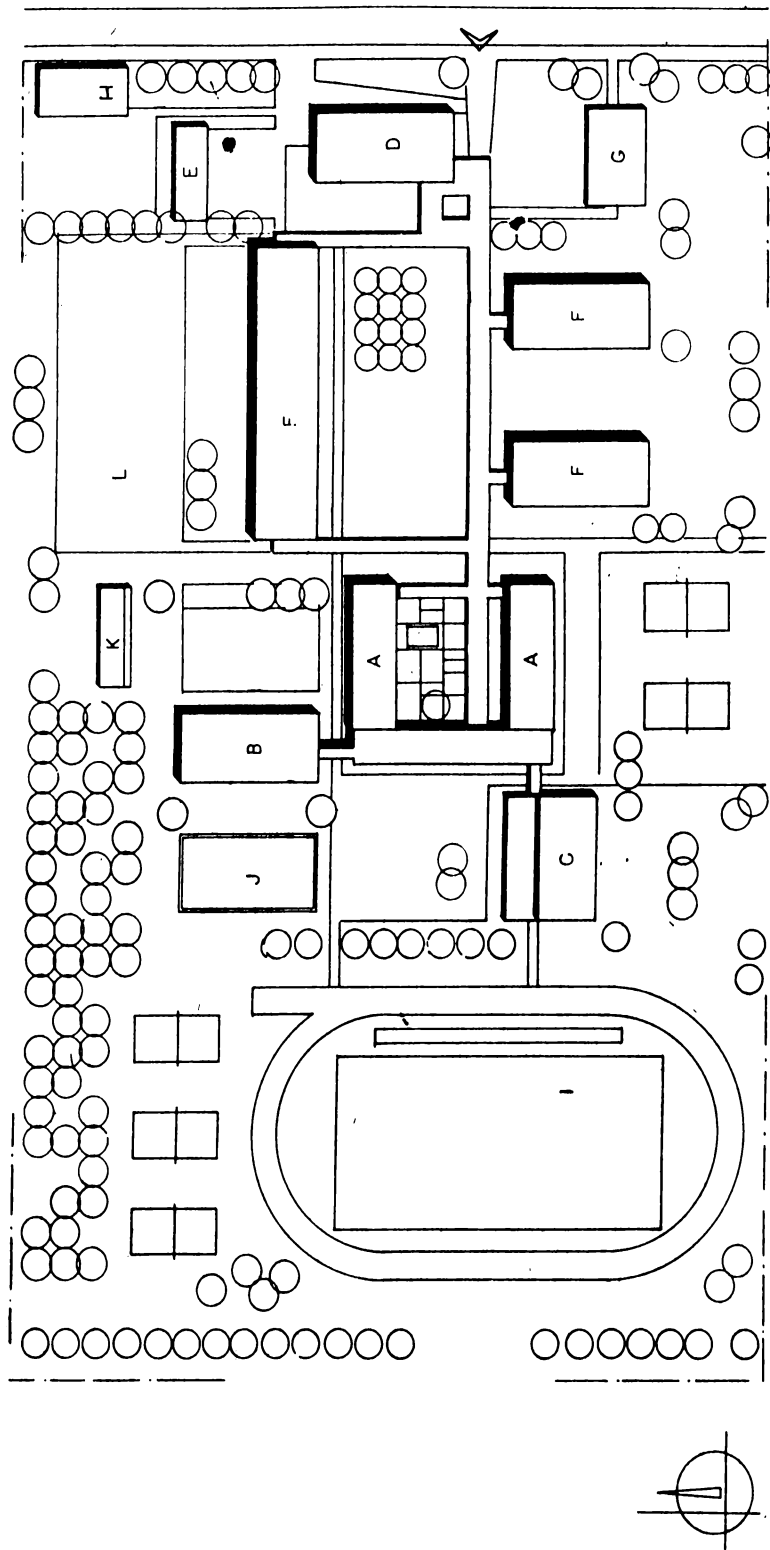
Pracoviště, zabývající se výstavbou školních budov, jsou postavena před obtížný úkol zajistit prostorové podmínky pro výchovu a vzdělávání mládeže, odpovídající novému pojetí naší všeobecně vzdělávací školy, těsně spjaté se životem a přitom dodržet ekonomické předpoklady rychlé a levné výstavby školních budov. Pro vyřešení tohoto úkolu je nutno hledat nové cesty.

Především je třeba provést analýzu dosavadních způsobů navrhování a výstavby škol zvláště se zřetelem k ekonomii a technologii výstavby. Rozbory prokázaly, že způsob kompaktní vertikální zástavby (monoblok), který byl zdůvodňován ekonomickými výhodami, je z hlediska obestavěných prostorů a investičních nákladů podstatně méně výhodný u všech porovnávaných velikostí škol o 12 až 24 učebnách, nežli pavilónový systém dvoupodlažní. Tak např. u 24třídní školy podle typu z roku 1957 připadá na žáka objem 26,15 m³ a celkový náklad 5649 Kčs, zatímco u nově navrhovaných škol systémem rozčleněné výstavby připadá na žáka pouze 18,62 m³ a 4390 Kčs. Přitom zvětšení nákladů na údržbu a spotřebu paliva u typů pavilónových není podstatné.

c) Systém rozčleněné výstavby škol

Důsledná realizace typových projektů a aplikace vhodných opakovaných projektů vedly k pronikavému snížení nákladů na žákovské místo. Zatímco u škol předaných do provozu v roce 1956 činil průměrný náklad na žákovské místo asi 10 600 Kčs a v roce 1957 9400 Kčs, snížil se v roce 1958 na průměrně 8315 Kčs a v roce 1959 zhruba na 6000 Kčs.

U několika úsporných typů (např. školy Kuklov, Velemín aj.) bylo docíleno

Návrh internátní školy — půdorys. (Podrobné vysvětlivky na str. 679.). Autoři: ak. arch. Jindřich Forst a ak. arch. Lub. Kepka, Odborný vývojový ústav pro stavby školské a kulturní, Praha.

průměrně pod 4000 Kčs na žákovské místo (ovšem jde o výstavbu bez tělocvičny a zařízení pro stravování).

Snižila se i průměrná doba výstavby z 30 měsíců v r. 1957 na 21 měsíců v roce 1958 a na 20 měsíců v roce 1959. Školy ve Švihově a v Polešovicích byly vy-
stavěny v ještě kratší době. Podle úsporných Gottwaldovských typů trvá stavba
škol v průměru jen 16 měsíců.

Při průzkumu škol stavěných podle těchto typů bylo však zjištěno, že na eko-
nomické úspěchy ve stavbě doplácí školní praxe. Úspory na kubatuře i na ná-
kladech na žákovské místo způsobují, že nejsou vytvářeny podmínky pro vý-
chovně vzdělávací práci škol. Dodržování všech základních norem plošných
a prostorových, norem zdravotnického a technického vybavení má velký význam
pro úspěšný průběh režimu dne žáků a nelze je pominout nebo snižovat za cenu
ekonomických výhod. Ve školské výstavbě musíme v období našeho usilovného
hospodářského budování odpovědně a cílevědomě dbát ekonomických zřetelů,
a proto nesmíme připustit, aby za cenu někdy i nevýznamných úspor byla na-
rušena účelnost a nejvyšší upotřebitelnost všech školních prostorů, které musí
sloužit dlouhou dobu.

Školní budovy podle předešlé typizace měly značné nedostatky jak z peda-
gogických a hygienických hledisek, tak z hlediska organizace školního pro-
vozu. Potřebám nového obsahu a metod výchovně vzdělávací práce je nebylo

Přízemí

A. Objekt učeben: 1. Vstup, 2. Školník, 3 Hala, schodiště, 4. Chodba se šatnami, 5. Učebna.
B. Objekt speciálních učeben: 6. Chodba, 7. Kabinet národní školy, 8. Kabinet zeměpis-
dějepis, 9. Kabinet matematiky-kreslení, 10. Kabinet češtiny, 11. Šatna-umývárna, 12.
Sklad výrobků, 13. Dílna, 14. Kabinet dílny, 15. Učebna ručních prací a šití, 16. Kabinet
ručních prací.

C. Objekt tělovýchovy: 17. Tělocvična, 18. Nářadí, 19. Kabinet cvičitele, 20. Šatna, 21.
Umývárna, WC, 22. Chodba.

D. Objekt stravování a klubů: 23. Vstup, 24. Hala, šatna, 25. Úklid, 26. Schodiště, 27. WC
hoši, 28. WC dívky, 29. Jídelna, 30. Výdej, 31. Umývárna stolního nádobí, 32. Umývárna
kuchyňského nádobí, 33. Kuchyně, 34. Denní spíž, 35. Kancelář, 36. Úklid, 37. Odpadky,
38. Schodiště, 39. Hospodářský vstup.

F. Objekt internátu: 40. Vstup, 41. Přezouvárna, 42. Hovorna, 43. Sklad kufrů, 44. Lož-
nice, 45. Chodba, 46. Studovna, 47. Čajová kuchyně, 48. Umývárna, sprchy, 49. WC, 50.
Místnost pro čištění, 51. Vychovatel, 52. Schodiště, 53. Úklid.

G. Objekt ošetřovny: 54. Vstup, 55. Chodba, 56. Vyšetřovna, 57. Čekárna, 58. Čajová ku-
chyně, 59. Sestra, 60. Hygienické příslušenství personálu, 61. Hygienické příslušenství
ošetřovny, 62. Izolace, 63. Hygienické příslušenství izolace, 64. Ošetřovna.

Patro

A. Objekt učeben: 1. Hala, schodiště, 2. Chodba, šatny, 3. Učebny.

B. Objekt speciálních učeben: 4. Chodba, 5. WC učitelů, 6. Archiv, 7. Kancelář, 8. Ředitel,
9. Hovorna, 10. Sborovna, 11. Kabinet biologie, 12. Kabinet fyziky, 13. Speciální učebna,
14. Kabinet chemie, 15. Temná komora, 16. Sklad kyselin.

C. Objekt tělovýchovy: 17. Prostor tělocvičny.

D. Objekt stravování a klubů: 18. Společenská místnost, 19. Klubovna pionýrů, 20.
Knihovna-čítárna, 21. Výtvarný kroužek, 22. Sklad, 23. Hudební kroužek, 24. Zkušebna.

F. Objekt ubytování: 29. Ložnice, 31. Chodba, 32. Studovna, 33. Čajová kuchyně, 34. Umý-
várna — sprchy, WC, 35. Místnost pro čištění, 36. Vychovatel, 37. Schodiště.

A. Objekt učeben (suterén): 39. Předstíň, 40. WC hoši, 41. Úklid, 42. Předstíň, 43. WC
dívky, 44. Úklid.

B. Objekt stravování a klubů (suterén): 45. Kotelna, 46. Strojovna, 47. Suchý sklad, 48.
Čisté prádlo, 49. Špinavé prádlo, 50. Inventář, 51. Údržba, 52. Černá kuchyně, přípravná,
53. Zelenina, brambory, 54. Personál, WC, 55. Obaly, 56. Vzduchotechnika, 57. Úhelna,
58. Chodba.

možno vhodně přizpůsobit. Např. zavedením dílen se v nich značně narušila zvuková pohoda. V těchto školách docházelo k velké kumulaci žáků bez ohledu na jejich věkové zvláštnosti a školní režim dětí různého věku v nich nebylo možno diferencovat. Kumulace žactva zhoršovala epidemiologickou situaci. Monoblokový systém s centrálními šatnami neumožňoval dětem plně využít přestávek k pobytu na čerstvém vzduchu; průchozí ústřední šatny, umístěné většinou v suterénu, se neosvědčovaly zejména při hromadném nástupu a odchodu žáků. Kromě toho vícepodlažní monoblokové objekty neodpovídaly měřítkem vývojovému stupni dětí. Často byly i v urbanistickém nesouladu se vzhledem našich malých měst a vesnic, do jejichž rámce svou mohutností nezapadaly. Vícepodlažní, monoblokový kompaktní způsob výstavby byl velmi nákladný spotřebou stavebních hmot i půdorysnou dispozicí, vyžadoval dlouhé stavební termíny a drahá zvedací zařízení. Nedovoľoval použít progresivních technologických metod výstavby a také cenná svépomoc obyvatelstva při budování nové školy jím byla znemožněna.

Způsob rozčleněné výstavby, který zvolilo ministerstvo školství a kultury k vypracování nových typových podkladů pro výstavbu škol ve třetím 5LP vcelku vyhovuje novému pojetí naší všeobecně vzdělávací školy i obecným pedagogickým a hygienickým požadavkům. Protože rozčleněné stavby jsou pracovní jednoduché, materiálově a technicky nenáročné a hospodárné, umožňují i snížit stavební náklady.

Jedno- a dvoupodlažní školní objekty lépe odpovídají vývojovému stupni dětí, než vertikální, někdy až pětipodlažní budovy. Umožňují seskupovat děti podle věkových skupin, izolovat je a diferencovat školní režim. Přispívají k vytvoření kontaktu žáků s prostředím jak při vyučování, tak o přestávkách, v nichž se mohou žáci rychle dostat na školní dvůr i zahradu a rekreovat se na čerstvém vzduchu. Také nutnost měnit pracovní prostředí v různých objektech školy nutí učitele i žáky, aby se prošli na čerstvém vzduchu, protože spojovací chodníky mezi objekty jsou sice zastřešeny, ale kryté jen z návětrné strany.

Členěný způsob výstavby umožňuje rozdělit školní objekty podle druhu činnosti: na učebnový objekt s normálními, případně i s odbornými učebnami, na hlučnou část školy s tělocvičnou, dílnami a místnostmi pro hudební výchovu a na objekt pro mimoškolní péči, stravování žáků a pro vedení školy. Objekty jsou rozděleny tak, aby části s hlučným školním provozem byly odděleny od částí, kde musí být k práci klid. Odlišné provozy se vyčleňují do samostatného nebo charakterem práce podobného objektu. Proto byly z učebnové části vyčleněny tělocvičny, kuchyně, jídelny, dílny a hudební sň.

Nevýhody rozčleněného způsobu výstavby jsou jednak v časových ztrátách, které vznikají při přecházení z jednotlivých objektů a ve větších nárocích na dozor v různě umístěných pracovištích i rekreačních místech žáků, jednak ve zvýšených provozních a udržovacích nákladech i v nákladech na inženýrské sítě.

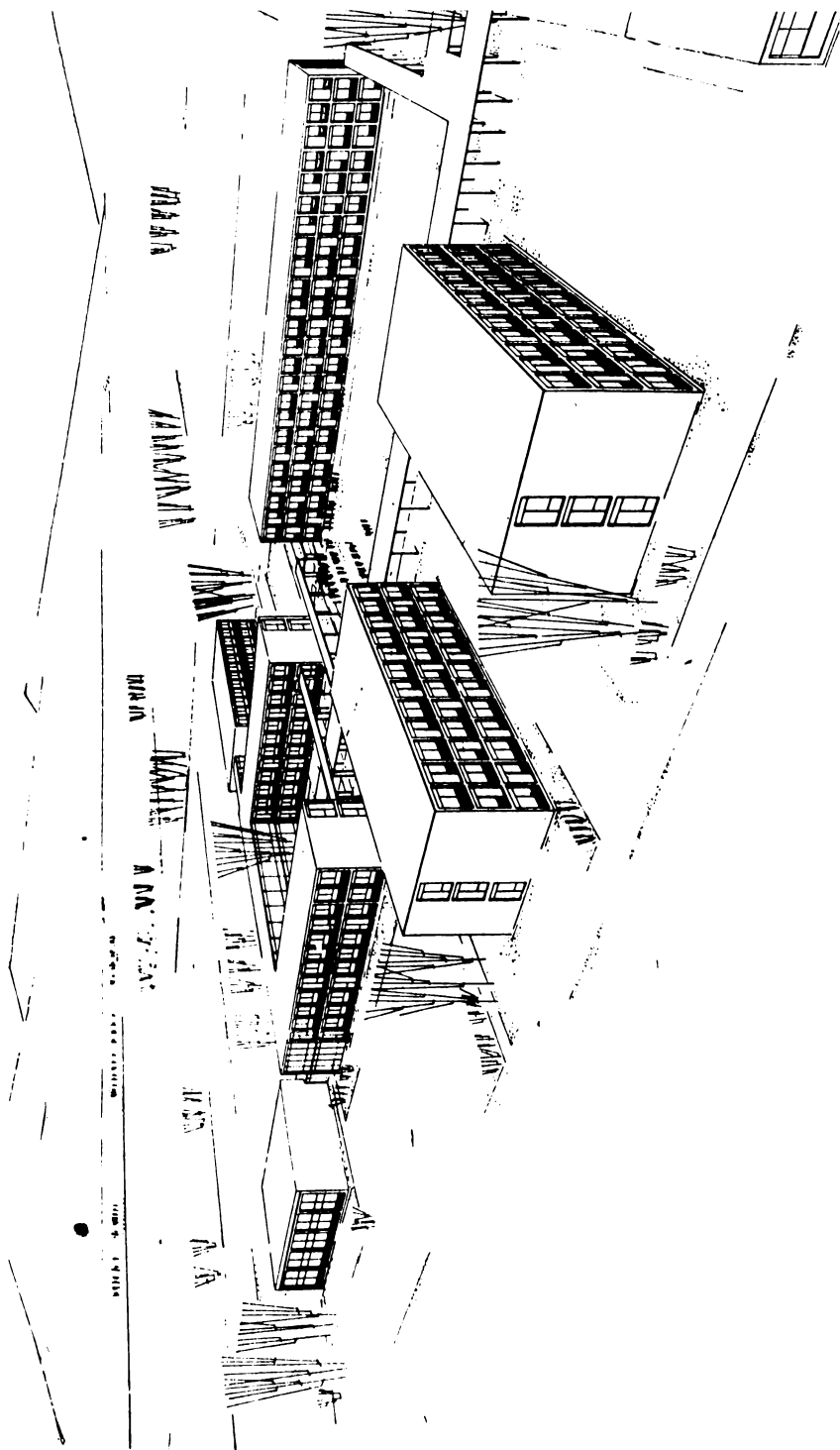
d) Typové podklady pro výstavbu škol ve třetím 5LP

Typové podklady pro výstavbu škol ve třetím 5LP splňují základní zásady nového způsobu výstavby, vyhlášené ministerstvem školství a kultury.

1. Rozčleněný způsob výstavby, který umožňuje vytvářet diferencované provozní celky v samostatných objektech;

2. nízká zástavba, většinou dvoupodlažní;

3. snadný přístup z budovy na pozemek, možnost pohybu dětí na čerstvém vzduchu;

Návrh internátní školy — celkový pohled. Autoři: ak. arch. Jindřich Forst a ak. arch. Lub. Kepka. Odborný vývojový ústav pro stavby školské a kulturní, Praha.

4. možnost skupinové izolace a diferenciacce režimu dne dětí různého věku.

Dispozice škol je pružná, prostory jsou přizpůsobeny věku žáků a způsobu vyučování. V každém podlaží jsou umístěny jen tři učebny, takže na jedné chodbě se soustřeďuje maximálně 120 žáků, což je vhodné jak z důvodů pedagogických, tak i z epidemiologickohygienických.

Obdélníkové učebny jsou dostatečně dimenzované; plocha 57,60 m² a světlý rozpon 6,30 m umožňují nábytek volně rozestavovat a dodržet základní požadavky na pracovní místo žáka a na komunikace mezi nábytkem a mezi nábytkem a stěnami.

Objekt s odbornými učebnami je řešen ve dvou variantách. Varianta s laboratořemi a s posluchárnami vyhovuje lépe školám II. cyklu, kdežto varianta s odbornými učebnami a kabinety je vhodnější pro vyučování na základní devítileté škole. Odborné učebny jsou v typových podkladech řešeny správně, ale kabinety chemie a fyziky jsou malé, nedosahují plochy 30 m², která je pro ně požadována v investičním úkolu (dále IÚ) ministerstva školství a kultury.

Dílny jsou umístěny v prvním podlaží. Podle IÚ mají mít plochu 60 m², v návrzích jsou vesměs 76 m². Je-li v dílnách požadována optimální plocha na žáka 3,6–4 m², pak se této ploše více blíží typové podklady než údaje IÚ. U dílen jsou potřebné samostatné malé šatny, umývárny a WC. V typových podkladech jsou umývárny a šatny vhodně umístěny v nikách a WC jsou nedaleko. Dílenská část je provozně i prostorově dobře vyřešena, jen skladiště materiálu jí chybí.

V objektu mimoškolní péče a vedení školy je varná kuchyně v poměru k jídelně předdimenzovaná. Dnes se v jídelně může stravovat třetina žactva ve třech směnách, ale jakmile se školy přemění ve školy s celodenní péčí a budou se v nich stravovat všichni žáci, pak bude rozšíření jídelny činit potíže. Jídelna je vybavena samostatnými šatnami a umývárny. Počítá se i s jejím víceúčelovým využitím, např. jako shromažďovací místnost s jevištěm nebo klubovna družiny apod.

V objektu tělovýchovy se navrhuje dvě velikosti tělocvičen: 11,5 × 23,75 m a 14,5 × 26,75 m. K tělocvičnám přiléhají malé přístavky s nářadovnou a šatnami pro 40 žáků, s umývárny a sprchami a se záchody, s místnostmi pro lékaře a cvičitele. Všechny prostory jsou spojeny průběžnou chodbou se vstupy na obou koncích. Podle počtu hodin tělesné výchovy je třeba na školách s více než 18 třídami projektovat dvě tělocvičny. Proti rozdělení velké tělocvičny skládací stěnou ve dvě menší vznesli učitelé školní tělesné výchovy námitky, že tělesná výchova, konaná současně v obou tělocvičnách, je vzájemně narušována, že předělením vzniknou dvě tělocvičny nevyhovujících velikostí a že skládací stěna se snadno porouchá.

Značná výhoda typových podkladů pro rozčleněnou výstavbu škol proti dřívějším kompaktním budovám je v tom, že jich lze použít k doplnění a rozšíření stávajících škol. Například je možno dostavět další objekty pro dílenské a laboratorní provozy, pro mimoškolní péči, nebo rozšířit školu o další učebny apod. Ve čtvrtém 5LP budou ve větším rozsahu modernizovány starší školní budovy a přistavovány k nim chybějící objekty.

Nových typových podkladů je možno dále použít i pro výstavbu škol II. cyklu, učňovských, odborných škol a odborných učilišť. Jejich specifičnost se projevuje spíše v zařízení nábytkem, v řešení dílen a odborných učeben. Typové podklady, doplněné potřebnými objekty, budou sloužit i k přeměně škol na školy s celodenní péčí nebo na školy internátní.

Po srovnání se zahraniční školskou výstavbou lze říci, že standart vybavení a zařízení škol, které se budou stavět v třetím pětiletém plánu bude na současné evropské úrovni.

Základní ekonomičtí ukazatelé typových projektů pro výstavbu škol ve třetím 5LP

Druh školy	Typizace z roku	Celkový obestavěný prostor v m ³	Kubatura na žáka v m ³	Celkový náklad v Kčs	Náklad na žáka v Kčs
Devítitřídní devítiletá škola	1960	11 368,—	31,5	2,412 309	6700,00
Dvanáctitřídní devítiletá škola	1960	12 871,—	26,81	2,597 515	5411,00
Jedenadvacetitřídní dvanáctiletá střední škola	1960	20 219,92	24,07	3,870 543	4607,79
Sedmadvacetitřídní dvanáctiletá střední škola	1960	24 352,85	22,55	4,467 263	4321,54

Proti typizaci z předcházejících let mají typové podklady z r. 1960 zejména tyto klady: Učebny dimenzované 9×6,60 m poskytují žákům značnou volnost pohybu. Odborné učebny jsou v dostatečném počtu a umožňují specializované vyučování. Také dílny počtem i prostorově vyhovují novým potřebám naší školy. Při všech těchto přednostech klesá jak kubatura na žáka, tak i náklady na žákovské místo. Možnosti úspor jsou především v rozčleněném způsobu výstavby, který se vyznačuje lehkostí, úsporou materiálu v základovém zdivu, ve stropních konstrukcích, atd.

Potřeba postavit ve třetím 5LP celkem 17 500 učeben v přibližně 1500 budovách, které by splňovaly požadavky nového pojetí výchovy a vzdělání mládeže v etapě vyspělé socialistické společnosti vede ministerstvo školství a kultury k hledání dalších cest v zdokonalování školské výstavby.

e) Výstavba experimentálních škol

V komplexním výzkumu, který bude v ČSSR uskutečňován na experimentálních školách, budou prověřovány také materiální podmínky nutné pro zajištění cílů naší všeobecně vzdělávací, polytechnické a pracovní školy. Účinnost a vhodnost nových metod a forem školní práce budou v nich sledovány současně s hodnocením školního prostředí, jeho zařízení a vybavení moderními učebními pomůckami. Ve výstavbě je několik všeobecně vzdělávacích škol I. a II. cyklu včetně škol s celodenní péčí a internátních škol a několik mateřských škol, které budou sloužit experimentálním účelům. Na školách s prodlouženou péčí o žáky bude sledována nová organizace režimu dne, zahrnující nejen vyučování a zájmovou činnost žáků, ale i jejich rekreaci a odpočinek, který děti při 10- až 11hodinovém pobytu ve škole potřebují.

Již v r. 1961 byly otevřeny dvě experimentální školy, a to základní devítiletá škola ve Kbělicích u Prahy a základní devítiletá škola spojená se střední všeobecně vzdělávací školou v Bratislavě-Prievoze. Obě budou vybaveny nejmodernějšími učebními pomůckami, zvláště audiovizuálními a auditivními i novým

účelovým nábytkem. Životu a práci v dnešní škole již nevyhovují dosavadní těžkopádné lavice; školy potřebují jedno- a dvoumístné stoly, lehké, jednoduché konstrukce se židlemi, aby je mohli žáci sami přenášet a podle potřeby seskupovat. Také zastaralé druhy skříní budou nahrazeny lehkými, účelně členěnými skříněmi sektorové výroby. Prototypy školního nábytku budou při výzkumu zároveň sloužit jako ověřovací série před zahájením velkovýroby.

Zkušenosti experimentálních škol budou sloužit k zvýšení účelnosti a hospodárnosti nových způsobů školních staveb, povedou k stanovení nových typů školního nábytku a k výběru moderních učebních pomůcek. Výzkum budou pro-

Ekonomičtí ukazatelé některých experimentálních škol

Druh školy	Celkový obestavěný prostor v m ³	Kubatura na žáka v m ³	Celkové náklady v Kčs	Náklady na žáka v Kčs
Čtyřřadvacetitřídní střední škola ve Staré Turé . . .	20 235,46	21,06	4,889 559	5 090
Patnáctitřídní ZDŠ s celodenní péčí . .	14 704,—	32,6	2,809 821	6 244
Patnáctitřídní internátní škola	33 840,—	75,3	6,916 252	15 371

vádět výzkumné ústavy. Odborný a vývojový projekční útvar ministerstva školství a kultury, který byl již zřízen, měl by soustřeďovat a zpracovávat výsledky výzkumu školních budov a zabývat se řešením technických problémů v souvislosti s pedagogickými a hygienickými požadavky na nová školská zařízení. Získané zkušenosti by měl uplatňovat ve vlastních návrzích školních budov a hlouběji vypracovávat vývojové projekty. Tak by bylo možno cílevědomě a souvisle postupovat na celém cyklu výzkumu, od vypracování projektu, provedení stavby a konečně i na komplexním posouzení nové školy v provozu. Dobré zkušenosti získané na experimentálních školách by byly uplatněny v podkladech pro novou typizaci školních budov a přenášeny na státní projektové ústavy v krajích. Takováto nová cesta by pomohla odstranit chyby a nedostatky z dosavadní výstavby škol.

Předpokladem vysoké hospodárnosti, kterou je nutno při výstavbě školních budov sledovat, je zprůmyslnit výstavbu pomocí unifikovaných prefabrikátů, omezit mokré procesy, používat nové hmoty, a tím zkracovat dobu výstavby.

V poslední době je vytváření školní budovy ovlivňováno novým konstrukčním a technologickým systémem výstavby, rozměrovou unifikací konstruktivních prvků a použitými materiály podle jednotlivých technologických souborů. Nová technologie výstavby bytů se správně aplikuje na celou občanskou vybavenost sídliště, a tím i na školy.

U všech těchto škol je uplatněn systém rozčleněné výstavby s přízemními, nejvýše dvoupodlažními objekty základních učeben, speciálních učeben a dílen, mimoškolní péče a vedení školy a tělovýchovy. Ze všech objektů je spojení s okolní zelení. Tradiční respiria uvnitř budovy jsou nahrazena krytými chodníky, které slouží zároveň jako komunikační spojky mezi jednotlivými objekty.

Na chodníky navazuje dlážděný otevřený dvůr v centru areálu, sloužící k shromažďování žáků a jejich rekreaci. Prostorové vybavení je bohaté; počet i rozměry učeben, odborných učeben, kabinetů, laboratoří, dílen, administrativních místností, zařízení pro mimoškolní péči, tělocvičen a pomocných místností vyhovují stanoveným normám. Kubatura na žáka i náklady na žákovské místo jsou zhruba ve stanoveném limitu, stoupají jen u školy s celodenní péčí a zvláště u školy internátní, což je způsobeno zvláštní povahou těchto škol.

III. Z á v ě r

V Československu přistupujeme k hromadné výstavbě budov všeobecně vzdělávacích škol, která si vyžádá velkých investičních nákladů. Jde o to, aby těchto prostředků bylo užito účelně, aby byly vytvořeny skutečné a trvalé hodnoty při zachování nejvyšší hospodárnosti. Proto se hledají nové cesty ve výstavbě všeobecně vzdělávacích škol.

Všeobecně vzdělávací škola v ČSSR je ve vývoji, který není ukončen. Také dnešní budova všeobecně vzdělávací školy nemá svou definitivní formu. Bude se jistě měnit pod vlivem obsahu, metod a forem výchovně vzdělávací práce základní devítileté školy, s rozvojem naší společnosti, hospodářského a kulturního života. Naše vyspělé hospodářství, umožňující neustálé zvyšování životní úrovně našeho lidu, dovolí v nejbližších letech stavět školní budovy podle optimálních stavebních programů, odpovídajících plně potřebám nové školy.

Literatura

1. A. Černý — E. Pohorský: *Vývoj výstavby všeobecně vzdělávacích škol v Československu ve světle rozvoje školství*. Referát na I. Mezinárodním semináři o výstavbě škol v Praze v r. 1959.
2. B. Kujal: *Všeobecně vzdělávací škola z hlediska spojení výchovy a vyučování se životem, s výrobní praxí*. Pedagogika, roč. IX, 1959, č. 3.
3. K. Laboutka — F. Koukal — F. Janda: *Pedagogické a hygienické požadavky na stavby škol*. SNTL, 1961.
4. K. Laboutka: *Výstavba škol v Československu*. SPN, 1959.

Карел Иозеф Лабоутка

Строительство школьных зданий в ЧССР

В Чехословакии началось массовое строительство зданий общеобразовательных школ. Лишь в рамках 3-ей пятилетки предусматривается построить 17,5 тысяч классов на 707 тысяч ученических мест. К 1970 году будет ликвидировано посменное обучение, а к концу 1980 г. все общеобразовательные школы будут помещаться в новых школьных зданиях. В области ученических, специальных и высших учебных заведений мы являемся свидетелями небывалого размаха строительства. На всей территории нашей страны предусматривается постройка рациональных зданий для детей дошкольного возраста, для сирот и для молодежи, нуждающейся в особом попечении.

Метод дифференциального строительства, избранный Министерством народного просвещения и культуры с целью разработки новых типовых основ для постройки новых школ, соответствует новому подходу к нашим общеобразовательным школам и отвечает общим педагогическим и санитарным требованиям. Двух- и трех-этажные школьные объекты лучше отвечают степени развития детей, чем вертикальные, иногда даже шестизэтажные здания. Новые типы зданий позволяют размещать детей по возрастным группам, изолировать их и дифференцировать школьный режим. Они содействуют созданию контакта между учениками и средой как во время обучения, так и в перерывах между уроками. Дифференцированный метод стройки позволяет разделить школьные объекты

согласно назначению: на школьный объект с нормальными, а также и специальными классами, на шумную часть школы с физкультурными залами, цехами и музыкальными классами, и на объект для внешкольного попечения, ученических столовых и для руководства школы.

В процессе комплексных исследований, которые будут осуществлены в ЧССР в экспериментальных школах, будет проведена также и проверка материальных условий, необходимых для обеспечения достижения целей нашей общеобразовательной школы. Опыт, приобретенный в экспериментальных школах, послужит для новышения рациональности и экономичности новых методов в области школьного строительства, для установления новых типов школьной обстановки и для выбора новейших учебных пособий.

Karel Josef Laboutka

Construction of School Buildings in the Czechoslovak Socialist Republic

In Czechoslovakia, we have begun to tackle the problem of large-scale construction of school buildings, especially those for General Education Schools. The Third Five-Year Plan alone envisages the construction of schools providing places for 707,000 pupils in 17,500 classrooms. By 1970 teaching in shifts will have been done away with, and by the end of 1980 general education schools will be in new buildings. Large-scale building programme has also been started in the field of Trade and Technical Schools and Universities. Adequate buildings are being planned all over the territory of our State for children of pre-school age, for orphans, and for the youth requiring special care.

The manner of laid-out construction chosen by the Ministry of Education and Culture for the working out of new basic types for the building of schools corresponds to the new conception of our general educational school as well as to the general educational and hygienic requirements. One- and two-floor schools buildings correspond better to the stage of the child's development than vertical buildings, sometimes with as many as five floors. As a result it is possible to group children according to age-groups, to isolate them and differentiate their daily school time-table and routine. They contribute to forming contacts between pupils and their environment both during the lessons and during the intervals. The laid-out manner of construction makes it possible for school buildings to be divided according to the purpose they are to serve: one building containing normal and possibly specialized classrooms, another containing the noisy part of the school with P. T. rooms, workshops and rooms for musical instruction, and another for after-school care, dining-halls and the school management.

A complex research will be organized at experimental schools with a view to checking also the material conditions necessary for achieving the aims of our general education school. Experience gained at experimental schools will serve to increase the utility and economy of the new types of school buildings, to design new types of school furniture, and to select modern teaching aids.